IMPORTANŢA METODELOR DE INTERPRETARE A DREPTULUI ÎN CONTEXTUL CERCETĂRII ŞTIINŢIFICE JURIDICE PRIVIND RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU ABUZUL DE SERVICIU (art.335 DIN CODUL PENAL)

CZU: 343.353:340.13(478)

Octavian BIVOL

Şcoala doctorală Ştiinţe Juridice,
Universitatea de Stat din Moldova

THE IMPORTANCE OF METHODS OF INTERPRETING THE LAW IN THE CONTEXT OF SCIENTIFIC LEGAL RESEARCH ON CRIMINAL LIABILITY FOR OFFICIAL MISCONDUCT (art.335 OF THE CRIMINAL CODE)

In this article we will discuss about the methods of the interpretation of lawin the context of scientific legal research. The search for the meaning of the norm is related to the clarity of the text. The notion of clarity of the text is a subjective notion, because what it is clear to one, it may not be clear to another, at the same time, each individual will extract a different meaning from the same content. First of all, the application of the norm presumes the understanding of the legal text, its elucidation. The interpretation of law therefore supposes a gradual approach, using a plurality of joint methods which establish, in the interest of customizing the norm, its exact meaning, its field of application, its effects and purpose.

Keywords: *interpretation of law, clarification of law, methods of interpretation, subjects of interpretation of law, grammatical, logical, systematic, historical and teleological method.*

Utilizarea conceptului de „interpretare” este posibilă în orice ramură a activităţii umane. Firește, şi în domeniul juridic există conceptul de „interpretare”, acesta fiind legat de activitatea intelectuală şi volitivă care vizează, în primul rând, determinarea sensului exact al normelor juridice, adică înțelegerea lor.

Desigur, fiecare normă juridică conține în sine voința legiuitorului, iar pentru înțelegerea acesteia este important să putem folosi metodele corespunzătoare. Respectiv, efectuarea cercetării ştiinţifice juridice complexe asupra conținutului constitutiv al normei juridice penale prevăzute de art.335 din Codul penal în mod obligatoriu implică aplicarea metodelor de interpretare a dreptului, acțiuni care vor conduce la o abordare graduală, uzând o pluralitate de procedee, prin care se va stabili, în interesul particularizării normei, sensul ei exact, câmpul său de aplicare, efectele şi scopul ei.

Putem observa că autorul Andrei Negru defineşte, pe bună dreptate, metodele de interpretare a dreptului ca fiind „totalitatea procedeelor şi tehnicilor utilizate pentru clasificarea conținutului prevederilor normelor juridice, în scopul aplicării lor la cazuri concrete" [1, p.190].

Până a purcede propriu-zis la identificarea metodelor de interpretare a dreptului aplicabile în contextul cercetării ştiințifice juridice privind răspunderea penală pentru abuzul de serviciu (art.335 din Codul penal), vom indica că dezvoltarea sistemului economic de piață în Republica Moldova este însoțită de o creştere a numărului de societăți comerciale şi organizații necomerciale. În acelaşi timp, gestionarea privată a acestor structuri este în creştere. Situația actuală determină o creştere adecvată a numărului de atacuri penale asupra relațiilor care aduc atingere activității de serviciu în sectorul privat, dar care nu este legată nemijlocit de mituire, asigurând funcționarea normală a serviciilor de management în organizațiile comerciale şi în alte organizații. Luând în considerare aceste tendințe, Capitolul XVI „Infracțiuni de corupție în sectorul privat" din Codul penal şi, implicit, componența de infracțiune prevăzută de art.335 are drept scop de a proteja relațiile sociale corespunzătoare, şi anume – relațiile sociale cu privire la buna desfăşurare a activității de serviciu în sectorul privat, care presupune îndeplinirea obligațiilor de serviciu în mod corect, fără abuzuri, cu respectarea intereselor publice, precum şi a drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice şi juridice.

Proiectul de cercetare privind răspunderea penală pentru abuzul de serviciu (art.335 din Codul penal) va comporta un caracter novator care va implica analiza particularităților infracțiunii de abuz de serviciu şi care va avea drept rezultat formularea de recomandări în vederea întrunirii condițiilor de claritate, previzibilitate şi aplicabilitate a normei. Noutatea ştiințifică a proiectului va reieşi din scopul şi obiectivele preconizate în procesul de cercetare a abuzului de serviciu, ceea ce în mod implicit va contribui la dezvoltarea în continuare a doctrinei penale în partea ce se referă la abordarea problematicii existente.

Printre obiectivele identificate în cadrul proiectului de cercetare ştiințifică juridică a răspunderii penale pentru abuzul de serviciu (art.335 din Codul penal) pot fi menționate:

- studiul legii penale actuale privind răspunderea penală pentru comiterea infracțiunii de abuz de serviciu (art.335 din Codul penal);
- analiza punctelor de vedere ale reprezentanților doctrinei dreptului penal cu privire la soluționarea problemelor privind calificarea abuzului de serviciu şi practica organelor de urmărire penală şi a instanțelor de judecată în partea ce se referă la aspectele de calificare juridico-penală a infracțiunii abuz de serviciu;
- fundamentarea teoretică a calificării juridico-penale a abuzului de serviciu, pe baza semnelor obiective şi subiective ale componenței de infracțiune, precum şi a agravantelor prezente în textul legii, în vederea formulării explicațiilor corespunzătoare ce ar conduce la posibila lor aplicare în activitatea practică;

- studiul noțiunii de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație, reglementată de Codul penal, precum şi trimiterile la alte ramuri ale dreptului autohton;
- studiul faptei de folosire intenționată a situației de serviciu, a bunurilor organizației în interes material, în alte interese personale sau în interesul terților, direct ori indirect, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice;
- studiul sentințelor şi deciziilor instanțelor de judecată privind condamnarea persoanelor vinovate de comiterea infracțiunii prevăzute de art.335 din Codul penal şi, implicit, identificarea problematicii existente privind aprecierea juridico-penală a normei, generalizarea şi sistematizarea pozițiilor instanțelor cu privire la soluționarea acestor probleme în vederea determinării fiabilității practice a hotărârilor ştiințifice cu privire la calificarea actelor penale menționate;
- analiza jurisprudenței Curții Constituționale şi a Curții Europene a Drepturilor Omului, în partea ce se referă la aspectele de claritate şi previzibilitate a normei penale;
- identificarea lacunelor în reglementarea răspunderii penale pentru abuzul de serviciu şi elaborarea propunerilor bazate pe argumente şi dovezi pentru îmbunătățirea normei privind responsabilitatea penală pentru comiterea unor astfel de fapte, ținându-se seama de practicile de aplicare a legii;
- elaborarea recomandărilor menite să faciliteze distincția abuzului de serviciu de infracțiunile conexe/concurente;
- elaborarea de propuneri motivate *de lege ferenda* privind răspunderea penală pentru abuzul de serviciu, precum şi formularea recomandărilor destinate subiecților abilitați cu dreptul de aplicare a legii.

După cum s-a indicat, interpretarea normelor juridice reprezintă o activitate intelectuală şi volitivă, iar rezultatul aplicării metodelor de interpretare a dreptului va conduce, indiscutabil, la apariția efectului de stabilire cu exactitate a conținutului normei juridice; or, efectul legii este imposibil de realizat fără identificarea scopului şi adevăratului sens al tot ceea ce legiuitorul a edictat în norme juridice specifice.

În acest sens, suntem de acord cu autorii Elena Aramă şi Rodica Ciobanu atunci când susțin: „Căutarea sensului normei este legată de claritatea textului. Noțiunea de claritate a textului este o noțiune subiectivă, deoarece unuia îi este clar, altuia poate să nu-i fie clar, totodată, fiecare individ va extrage un sens diferit din acelaşi conținut”. „[.....] A decide să-i dai textului un anumit sens înseamnă a interpreta. Deci, orice text are nevoie de a fi interpretat” [2, p.97].

Totodată, doctrinarul Boris Negru indică, pe bună dreptate, că „interpretarea normelor juridice reprezintă un moment important al procesului de aplicare a dreptului şi constă în lămurirea înțelesului exact şi complet al normei juridice, găsirea celei mai adecvate soluții juridice pentru fapta concretă dată” [3, p.43].

Cu siguranță, formele de interpretare a dreptului sunt determinate de subiecții care realizează interpretarea, precum şi de forța juridică a acesteia [4, p.681]. Din acest punct de vedere, interpretarea poate fi oficială şi neoficială, sau doctrinară [5, p.681]. Astfel, în contextul cercetării ştiințifice juridice, interpretarea neoficială sau doctrinară are, indiscutabil, o importanță şi un rol semnificativ în procesul de stabilire cu exactitate a conținutului normei juridice, a contextului în care a fost adoptată şi a aflării sale în contextul juridic corespunzător, precum şi a intenției legiuitorului la adoptarea normei, aspecte care, în cele din urmă, vor conduce în mod indubitabil la stabilirea şi abordarea problematicii existente cu referire la răspunderea penală pentru abuzul de serviciu.

Urmează a fi evidențiată opinia expusă de Elena Botnari: „Metodele interpretării juridice sunt procedeele şi mijloacele de stabilire a sensului exact şi deplin al normelor juridice, fie a dispozițiilor individual-juridice de către interpret. La dispoziția interpretului sunt mai multe metode, prioritatea aplicării cărora este stabilită de însuşi agentul interpretării" [6, p.209].

Având în vedere cele reliefate, putem concluziona că buna desfăşurare a procesului de aplicare a normelor de drept este în strânsă legătură inclusiv cu metodele de interpretare a normelor juridice, prin folosirea cărora se tinde de a găsi soluție pentru o problemă juridică teoretică sau, după caz, practică.

Astfel, pentru realizarea obiectivelor proiectului de cercetare ştiințifică juridică a răspunderii penale pentru abuzul de serviciu (art.335 din Codul penal), ca metode de cercetare vor fi folosite în mod indiscutabil metodele clasice de interpretare a dreptului, precum metoda gramaticală, logică, sistematică, istorică, dar şi cea teleologică.

Unii autori concluzionează că metoda gramaticală (textuală sau literală) „implică cercetarea textului actului normativ sau actului de aplicare a dreptului în vederea stabilirii sensului termenilor întrebuințați, legăturii dintre cuvinte în cadrul propoziției, legăturii dintre propoziții în cadrul frazei, semnificației punctuației etc. Or, textul actului normativ este forma de mediere a mesajului legiuitorului. [.....]. Metoda gramaticală este metoda primară în ordinea utilizării de către interpret, care rezidă în cercetarea „literei" legii" [6, p.210]. Totodată, alți autori sunt de părere că „prin această metodă se analizează elementele constitutive – substantive, verbe etc., oferindu-li-se sensul literar sau uzual. Se analizează cuvintele şi frazele în contextul lor gramatical. La fel, trebuie de observat cum sunt utilizate cuvintele, semnele de punctuație, cum sunt construite frazele. Trebuie de menționat că limbajul curent include multe cuvinte polisemantice şi din acest motiv el nu este cel mai perfect instrument de exprimare a voinței" [2, p.100].

Utilizând această metoda vom efectua cercetarea normei prevăzute la art.335 din Codul penal, în vederea stabilirii sensului noțiunilor utilizate în dispoziția normei şi a legăturii noțiunilor între ele; or, interpretarea, coroborarea şi înțelegerea literei juridice într-o manieră corespunzătoare ne va permite o mai bună aplicabilitate a normei per ansamblu. Aceasta presupune clarificarea în prealabil a terminologiei juridice utilizate; or, înțelesul unor termeni şi sintagme utilizate într-un text juridic poate fi acelaşi cu cel din limbajul obişnuit sau poate fi diferit.

Cu referire la metoda logică, se susține că „metoda respectivă se realizează prin descoperirea înțelesului unei norme cu ajutorul elementelor şi procedeelor logice: noțiuni, judecăți, raționamente, analiză, sinteză, [.....]. În cazul interpretării logice se iau în discuție mai multe elemente, şi anume: care este cauza (împrejurările care au determinat elaborarea şi adoptarea normei juridice) şi scopul (ce a urmărit legiuitorul prin adoptarea respectivei norme)" [7, p.121].

Totodată, se menționează că „printre procedeele logice frecvent utilizate în interpretarea juridică sunt: „a pari" – deducerea unor consecințe logice în urma analogiei dintre două situații asemănătoare; „per a contrario" – din opoziția unor ipoteze, opoziția unor consecințe; „a fortiori" – a extinde o normă la o ipoteză pe care n-a prevăzut-o, pentru că în acea ipoteză există motivarea prin lege, deci, s-a trecut de la cunoscut la necunoscut în baza superiorității de motive; „ad absurdum" – se demonstrează imposibilitatea logică a unei situații şi ca atare numai o anumită situație este posibilă" [2, p.100].

În acest sens, conchidem că metoda logică este de largă utilitate în orice act de gândire stiințifică. Desigur, aceasta reprezintă totalitatea de procedee şi operațiuni metodologice şi gnoseologice specifice, prin care se creează posibilitatea surprinderii structurii şi dinamicii raporturilor necesare între diferite componente ale sistemului juridic al societății. Astfel, la elaborarea proiectului, această metodă ne va ajuta să interpretăm corect normele juridice, utilizând elementele constructive de argumentare juridică. În mod obligatoriu vom stabili rezistența normei prevăzute de art.335 din Codul penal, în procesul de extindere la diferite ipoteze în vederea stabilirii anumitor situații nereglementate sau reglementate insuficient de către legiuitor, odată cu elaborarea şi modificarea pe parcurs a articolului menționat din Codul penal.

În partea ce ține de metoda sistematică, se afirmă că aceasta presupune „aflarea sensului unei dispoziții juridice prin determinarea locului pe care aceasta îl are în sistemul de drept, a legăturii sale cu alte norme de drept". Suplimentar se indică că „prin metoda sistematică de interpretare se verifică, în primul rând, respectarea de către normă a poziției sale în ierarhia normelor juridice. Privite din acest unghi de vedere, controlul legalității actelor administrative şi controlul constituționalității legilor sunt aplicații ale acestei metode. În ambele cazuri judecătorul, aplicând norma, verifică dacă nu există un conflict între aceasta şi norma superioară, dând prioritate, în cazul constatării existenței unui asemenea conflict, normei superioare" [8, p.466].

Recurgând la metoda menționată, vom constata dacă sensul normei juridice, în speță art.335 din Codul penal, se află în contextul juridic corespunzător. Or, este absolut obligatoriu ca norma ce urmează a fi cercetată să fie în concordanță cu alte dispoziții normative aparținând aceleiaşi instituții juridice, ramuri, sau chiar ramuri diferite. Norma nu poate fi înțeleasă dacă este ruptă din contextul celorlalte. În mod special, această tehnică este oportună în cazul normelor de trimitere care dobândesc conținutul deplin prin realizarea interpretării sistematice.

Interpretarea sistematică vă permite să identificăm faptele coliziunilor (contradicțiilor) dintre normele legale, în mod special aceasta se va manifesta cel mai clar atunci când se va corobora normele Părții generale cu normele Părții speciale.

Necesitatea metodei sistematice de interpretare este determinată de faptul că legea nu este un ansamblu mecanic de norme juridice, ci un organism coordonat intern care formează un sistem. Coerența legii se exprimă prin faptul că normele juridice interacționează între ele. Coerența pătrunde prin toată legea în ansamblu şi elementele sale (ramuri, instituții, norme). Prin urmare, pentru a înțelege pe deplin o anumită normă de drept, este necesar să se ia în considerare o serie de alte reguli care guvernează relațiile sociale adiacente, pentru a stabili o legătură între normele de reglementare.

Prin trimitere la metoda istorică stabilim că respectiva „caută să clarifice sensul normei juridice ținând cont de contextul istoric dat, împrejurările, condițiile sociale, economice şi juridice concrete care le-au generat" [9, p.248].

Astfel, observăm că metoda istorică constituie o reflectare a istoriei obiective a fenomenelor, a dinamicii, precum şi a dezvoltării lor. Aceasta urmăreşte să explice înțelesul normei juridice luând în considerare împrejurările social-juridice care au stat la baza elaborării şi adoptării legii. În cazul interpretării istorice se poate recurge, de asemenea, la compararea reglementării actuale cu reglementările anterioare în materie. După cum se indică, aceasta se bazează în mod obligatoriu pe: „cercetarea condițiilor istorice, social-politice etc. care au determinat adoptarea normei juridice *(occasio legis*) şi, în funcție de aceste condiții, pe determinarea scopurilor urmărite de legiuitor (*ratio legis*)" [10, p.158]. Sutem de acord cu autorul, atunci când opinează că aceasta va presupune „studiul izvoarelor de documentare, al materialelor pregătitoare ale adoptării actului, al expunerii de motive, al discuțiilor care s-au purtat cu ocazia dezbaterii respectivului act în parlament, presă, lucrări de specialitate. Dacă actul normativ are un preambul şi o introducere, acestea oferă ele însele informațiile necesare pentru stabilirea cauzelor şi scopurilor elaborării actului" [11, p.88].

Autorii Elena Aramă şi Rodica Ciobanu susțin: „Metoda teleologică propune aflarea sensului prin scopul urmărit de legiuitor. Când citim un text juridic, ne întrebăm: de ce, cu ce scop, pentru ce, ce se urmăreşte cu aceasta, ce vizează legiuitorul cu această reglementare? Câteodată, scopul este prezentat chiar de lege. Dacă nu – atunci el trebuie găsit de cel ce interpretează legea" [2, p.101].

De obicei, aceste obiective sunt formulate în preambuluri, părți generale ale codurilor şi în dispoziții generale ale legilor. În plus, aceste obiective sunt urmărite în funcție de rezultatele activității legislative (note explicative, rapoarte privind proiectul de lege etc.). Această interpretare se bazează pe sarcinile prioritare de soluționare juridică a unor situații specifice, care vizează un anumit rezultat, de exemplu – protejarea penală a anumitor relații sociale. Având în vedere cele prezentate, trebuie să identificăm intenția legiuitorului în partea ce se referă la relațiile sociale protejate sau a căror protejare şi-a propus drept scop legiuitorul, iar în cazul identificării anumitor lacune sau problematici în procesul de cercetare ştiințifică a răspunderii penale pentru abuzul de serviciu, urmează să propunem soluții legislative în vederea consolidării intenției legiuitorului, nefăcând abstracție de la faptul că orice normă de drept penal are o semnificație de scop, subordonată scopului general al Codului penal, şi anume – apărarea împotriva infracțiunilor a persoanei, a drepturilor şi libertăților acesteia, a proprietății, mediului încon-

jurător, orânduirii constituționale, suveranității, independenței şi integrității teritoriale a Republicii Moldova, a pacii şi securității omenirii, precum şi a întregii ordini de drept.

Normele juridice, pentru a-şi atinge scopul în vederea căruia au fost elaborate, trebuie să fie respectate, executate sau aplicate, adică traduse în viață. Însă, pentru a putea fi realizate, normele juridice trebuie să fie cunoscute, înțelese de către toți subiecții. Înțelegerea, cunoaşterea sensului adecvat al normei se impune în mod imperativ, mai ales în procesul de aplicare a normelor de drept. Organul de aplicare, persoana oficială trebuie să clarifice cu toată precizia textul normei juridice şi să fie convinsă în veridicitatea variantei de comportare prescrise de legiuitor. Acest lucru se face în cadrul interpretării normelor juridice [12, p.520].

În final vom indica asupra faptului că în procesul de înțelegere a semnificației normelor juridice, de obicei, se foloseşte nu doar una, ci un întreg set de metode de interpretare a dreptului. Respectiv, alegerea şi aplicarea metodelor de interpretare a legii depinde de mulți factori şi se realizează direct de către subiect luând în considerare specificul situației şi obiectul interpretării, iar rezultatul unei asemenea conduite va conduce în mod implicit la aflarea conținutului adevărat al prescripțiilor juridice interpretate şi la aplicarea corectă a acestora, în sensul voinței legiuitorului.

Referințe:

1. NEGRU, A. *Teoria Generală a Dreptului şi Statului în definiții, interpretări şi scheme:* Note de curs. Chişinău: CEP USM, 2018.
2. ARAMĂ, E., CIOBANU, R. *Metodologia Dreptului:* Sinteze pentru seminar, Chişinău: CEP USM, 2011.
3. NEGRU, B. Realizarea dreptului: probleme teoretice şi practice. În: *Revista metodico-ştiințifică trimestrială*, 2016, nr.1 (89).
4. AVORNIC, Gh., GRECU, R., HUMĂ, I. şi al. *Tratat de teoria generală a statului şi dreptului*. Vol.2. Iaşi: Vasiliana 98, 2016.
5. POPA, N., EREMIA, M.-C. CRISTEA, S. *Teoria Generală a dreptului*, p.258-263. *Apud*: Tratat de teoria generală a statului şi dreptului. Gheorghe Avornic, Raisa Grecu, Ioan Humă. Vol.2. Iaşi: Vasiliana 98, 2016.
6. BOTNARI, E. *Introducere în studiul dreptului (Teoria Generală a Dreptului):* Note de curs. Bălți, 2011.
7. STRATU, V. În: *Anale ştiințifice ale Academiei „Ştefan cel Mare" a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Stiințe socioumane.* Ediția a XVI-a, nr.1. Chişinău, 2016.
8. DĂNIŞOR, D.C., DOGARU, I., DĂNIŞOR, Gh. *Teoria Generală a Dreptului*. Ed. a 2-a. Bucureşti: C.H. Beck, 2008.
9. CRAIOVAN, I. *Prin labirintul juridic*. Bucureşti: Universul Juridic, 2009. *Apud*: Lucreția Dogaru, Gheorghe Mihai. Norma Juridică şi interpretarea ei: Curs universitar. Bucureşti: Universul Juridic, 2015.
10. CETERCHI, I., CRAIOVAN, I. *Introducere în teoria generală a dreptului*. Bucureşti: ALL, 1998, p.186. *Apud*: Andrei Balan. În: Anuar Ştiințific al Institutului de Relații Internaționale, 2012, nr.10.
11. BLOŞENCO, M. *Teoria Generală a Dreptului:* Note de curs. Cahul: Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Haşdeu", 2010.
12. NEGRU, B., NEGRU, A. *Teoria generală a Dreptului şi Statului*. Chişinău: Bons Offices, 2006.